

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

**з дисципліни
“ФІЛОСОФІЯ”
(для бакалаврів)**

МАУП

Київ 2007

Підготовлено доцентом кафедри філософії *І. В. Богдановським*

Затверджено на засіданні кафедри філософії (протокол № 6 від 15.02.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Богдановський І. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Філософія” (для бакалаврів). — К.: МАУП, 2007. — 60 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план, плани семінарських занять, питання для дискусії, теми рефератів, методичне забезпечення самостійної роботи студентів, методики активізації процесу навчання, методичне забезпечення контролю знань, питання для самоконтролю (іспиту), а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичне забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Філософія” розроблено згідно з вимогами до методичних рекомендацій щодо організації самостійної роботи студентів (Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів. — К.: МАУП, 2006. — 14 с.).

Мета методичного забезпечення самостійної роботи студентів — допомогти їм опанувати базові положення знань світоглядних засад життєдіяльності людини, розвинути здатність до самостійного аналізу складних явищ суспільного життя і вміння пов'язувати вирішення загально-філософських проблем із вирішенням питань економічної, юридичної, управлінської теорії і практики; засвоїти базові поняття філософського знання, навчитися розрізняти та порівнювати ключові категорії, виявляти їх методологічне навантаження, спрямованість на конкретно-наукове дослідження людської життєдіяльності. Адже необхідною вимогою засвоєння курсу філософії є усвідомлення ролі філософської рефлексії у становленні онтологічної, методологічної та аксіологічної складових соціально-гуманітарного знання, їх впливу на уявлення про людину в науці, теології, політиці.

Завдання методичного забезпечення з дисципліни “Філософія”:

- закріплення та систематизація предметної сфери філософських досліджень, їх взаємодії з комплексом наукових дисциплін, способом аналізу соціально-філософської й антропологічної проблематики у контексті найвпливовіших сучасних методологій;
- формування навичок самостійної орієнтації у концепціях і поняттях дисципліни на підставі опрацювання й обговорення текстів найрепрезентативніших персоналій.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ФІЛОСОФІЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Кількість годин, з них:					
		лекції (Л)	семінарські заняття (СЗ)	практичні, лабораторні заняття (ПЗ, ЛЗ)	індивідуально-консульта-тивна робота (ІКР)	самостійна робота студентів (СРС)	форма контролю
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Змістовий модуль І. Філософська пропедевтика 1 Причини виникнення філософії як форми світогляду 2 Предмет, методи, призначення і функції філософії в суспільстві	4	2	2		6	У, ПК, СР, Т, Р
3	Змістовий модуль ІІ. Історія виникнення і розвитку філософських проблем 3 Філософія стародавнього Сходу 4 Філософія античної Європи 5 Філософія Середніх віків та епохи Відродження 6 Філософія Нового часу 7 Розвиток філософії у ХІХ–ХХ ст.	16	6	8		6	У, ПК, СДР, СР, Т, Р

Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8
8	Змістовий модуль III. Українська національна філософія Традиції та особливості розвитку філософської думки в Україні	4	4	2		4	У, ПК, СР, Т, Р
9	Змістовий модуль IV. Онтологія Співвідношення свідомості (духу) і матерії	4	2	4		4	У, СДР, ПК, Р
10 11 12	Змістовий модуль V. Гносеологія Принципи, рівні та методи пізнання Вчення про істину та її критерії Діалектика як філософське вчення про пізнання і розвиток	6	2	2		6	У, КР, ПК, СР, Р
13 14	Змістовий модуль VI. Антропологія Проблема людини у філосо- фії. Сутність і призначення людини Практичний спосіб людського буття у природному і соціаль- ному світах	4	2	4		4	У, КР, ПК, СР, Т, Р
15	Змістовий модуль VII. Соціальна філософія Будова людського суспільства	4	1			2	У, КР, ПК, СР

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8
16	Змістовий модуль VIII. Філософія історії Джерела, спрямованість і рушійні сили історії розвитку людства	2	1			4	У, ПК, СР, Т, Р
17	Змістовий модуль IX. Культура і цінності Філософія і культура	2	2			4	У, ПК, СР, Т, Р
Разом		46	22			40	

Форми контролю: усне опитування – У;
контрольні роботи – КР;
перевірка конспектів – ПК;
перевірка завдань для самостійної роботи – СР;
тестування – Т;
колоквиум – К;
інші – реферати (Р); самостійні домашні роботи (СДР).

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I. Філософська пропедевтика

Семінар 1. Причини виникнення філософії як форми світогляду. Предмет, методи, призначення і функції філософії в суспільстві

1. Культурно-історичні передумови виникнення філософії.
2. Поняття світогляду та його структура.
3. Основні історичні форми світогляду:
  - міф;
  - релігія;
  - наука.

Основні філософські методи:

1. Специфіка філософії як історичної форми світогляду.

2. Зміни предмета філософії.
3. Основні функції філософії:
  - онтологічна;
  - пізнавальна (гносеологічна);
  - світоглядна;
  - методологічна;
  - аксіологічна;
  - культурно-виховна.

Питання для самостійного вивчення

1. Основні функції філософії: онтологічна; пізнавальна (гносеологічна), світоглядна, методологічна, аксіологічна і культурно-виховна.
2. Сучасні світоглядні парадигми.

Теми рефератів

1. Структура світогляду.
2. Міфологія як історично перша форма світогляду.
3. Сутність розуміння філософії як науки і форми суспільної свідомості.
4. Місце філософії в системі духовної культури.
5. Співвідношення філософії, науки і релігії.

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Література [I – 1; 3–11; 18; 20; II – 29; 33; 35; 46]

Змістовий модуль II. Історія виникнення і розвитку філософських проблем

Семінар 2. Філософія стародавнього світу: Сходу та античної Європи

1. Єдність і відмінності історико-філософських парадигм Сходу і Заходу.
2. Основні поняття та ідеї давньоіндійської філософії.
3. Ортодоксальні (даршани) школи індійської філософії:
  - веданта і міманса;
  - ньая і вайшешика;
  - санкх'я і йога.
4. Неортодоксальні школи індійської філософії:
  - буддизм;
  - джайнізм.

5. Основні школи давньокитайської філософії:
  - даосизм;
  - конфуціанство.
6. Характерні риси античної європейської філософії.
7. Основні школи досократової античної філософії, їх ідеї і представники:
  - мілетська школа;
  - елейська школа;
  - піфагорійці;
  - атомісти.
8. Класична афінська філософія:
  - етичні пошуки Сократа;
  - ідеалізм Платона та його вчення про державу;
  - метафізика та соціальна філософія Арістотеля.
9. Основні еліністичні та римські школи античної філософії:
  - скептицизм;
  - епікуреїзм;
  - стоїцизм;
  - неоплатонізм.

Питання для самостійного вивчення (1)

1. Філософський зміст Бхагават-гіти, Бригадараньяки та інших Упанішад.
2. Основні ідеї давньоіндійської філософії: “карму”, “сансару”, “мокші”, “атман”, “брагман”, “порушу”, “пракриті”, “гуни”.
3. Філософія тибетського буддизму.
4. Філософія дзен-буддизму.
5. Філософія джайнізму.
6. Соціально-політичне і етичне вчення конфуціанство.

Теми рефератів

1. Індуїзм: минуле і сучасність.
2. Буддистські уявлення про світ і сенс людського існування.
3. Даосизм як релігійно-містична течія і одна з основних шкіл давньокитайської філософії.

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Питання для самостійного вивчення (2)

1. Космоцентризм античної філософії.
2. Мілетська школа досократової античної філософії.

3. Елейська школа.
4. Піфагорійська школа.
5. Школа атомістів.
6. Класична афінська філософія Сократа, Платона і Арістотеля.
7. Елліністичні та римські школи античної філософії.

Теми рефератів

1. Основні ідеї представників мілетської школи.
2. Піфагореїзм як синтез містики, релігії, науки і філософії.
3. Етико-політичні погляди Сократа.
4. Платонів ідеалізм — вершина античної філософії.
5. Основні ідеї метафізики Арістотеля: вчення про причину, форму і субстрат, Бога як першодвигуна та ін.
6. Основні відмінності між раннім і пізнім стоїцизмом.
7. Етика і фізика епікурійців.

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Література [I – 2; 4–6; 8–10; 18; 26; 27; II – 3; 21; 35; 37; 38; 43]

Семінар 3. Філософія Середніх віків, епохи Відродження та Нового часу

1. Специфіка філософії середньовіччя.
2. Основні етапи розвитку середньовічної філософії:
  - апологетика;
  - патристика;
  - схоластика.
3. Основні ідеї філософії Відродження: антропоцентризм, натур-філософія, гілозоїзм, пантеїзм, діалектика, геліоцентризм і вчення про нескінченність Всесвіту.
4. Філософсько-релігійні ідеї протестантизму.
5. Соціальна філософія епохи Відродження:
  - практичний аморалізм Н. Макіавеллі;
  - ідеї “комуністів-утопістів” (Т. Мора, Т. Кампанелли).
6. Філософські пошуки засад науки: проблеми методу і субстанції.
7. Раціоналістичний підхід до вирішення проблеми джерела пізнання.
8. Емпіристський підхід до вирішення проблеми джерела пізнання.

9. Філософське вчення Ф. Бекона.
10. Дуалізм Р. Декарта та вирішення ним проблеми методу пізнання.
11. Гносеологічна концепція Д. Локка, його соціальна філософія.
12. Проблема субстанції у філософії Б. Спінози.
13. Проблема субстанції у філософії Г. Лейбніця.
14. Радикально-емпіристські концепції пізнання Дж. Берклі та Д. Юма.
15. Новий соціальний ідеал у філософії Просвітництва.
16. Французькі матеріалісти XVIII ст.

Питання для самостійного вивчення (1)

1. Зміст основних ідей філософії Середньовіччя: геоцентризму, креаціонізму, есхатології, вчення про гріхопадіння людини, спокуту, спасіння та ін.
2. Вирішення у Середні віки проблеми співвідношення філософії і теології (віри і розуму).
3. Специфіка основних етапів розвитку середньовічної філософії: апологетики, західної та східної патристики, схоластики.
4. Співвідношення християнства і неоплатонізму.
5. Праці основних представників середньовічної філософії в мусульманських країнах: ібн-Сіні та ібн-Рушда.
6. Способи доведення існування Бога в Ансельма Кентерберійського і Фоми Аквінського.
7. Вчення М. Кузанського.
8. Проблема людської свободи у філософії Дж. Піко делла Мірандоли.

Теми рефератів

1. Філософія і теологія, віра і розум. Теоцентризм.
2. Характер та основні етапи розвитку філософії середньовіччя.
3. Філософсько-релігійна концепція Аврелія Августина.
4. Боротьба номіналізму та реалізму в середньовічній схоластичі.
5. Філософія Фоми Аквінського (томізм).
6. Етичне вчення християнства.
7. Специфіка середньовічної філософії Візантії.
8. Арабо-мусульманська і єврейська середньовічна філософія.
9. Середньовічні еретичні рухи.

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Питання для самостійного вивчення (2)

1. Апологія системності у філософії Нового часу.
2. Проблема методу пізнання.
3. Емпіризм і раціоналізм.
4. Агностицизм та індетермінізм Д. Юма.
5. Французьке Просвітництво XVIII ст. Просвітництво і матеріалізм. Наука і прогрес.

Теми рефератів

1. Р. Декарт як засновник філософії раціоналізму.
2. Дж. Локк як засновник концепції класичного лібералізму.
3. Поняття субстанції у філософії Нового часу.
4. Пантеїзм і детермінізм Б. Спінози.
5. Монадологія Г. Лейбніца.
6. Радикальний емпіризм та індетермінізм Д. Юма.
7. Соціально-політична концепція Ж.-Ж. Руссо.
8. “Наївний” матеріалізм XVIII ст. (Гольбах, Ламетрі та Гельвецій).
9. Дідро: спроба синтезу матеріалізму і діалектики.
10. Специфіка деїзму Вольтера.
11. Кондорсе: теорія прогресу в суспільному розвитку.

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Література [I – 2; 4–11; 18–21; 25–27; II – 15; 19; 20; 25; 28; 30; 35; 36; 50]

Семінар 4. Розвиток філософії у XIX–XX ст.

1. Теоретичні та соціально-політичні витоки класичної німецької філософії.
2. Філософія І. Канта.
3. Філософські концепції Г. Шеллінга та Й. Г. Фіхте.
4. Філософська система Г. В. Ф. Гегеля та його діалектичний метод.
5. Антропологічний матеріалізм і гуманізм Л. Фейєрбаха.
6. Філософія діалектичного матеріалізму К. Маркса і Ф. Енгельса.
7. Основні етапи еволюції позитивізму:
  - “перший” позитивізм (О. Конт, Дж. Ст. Міль, Г. Спенсер та ін.);
  - “другий” позитивізм (“махізм та емпіріокритицизм”);

- “третій” позитивізм (“неопозитивізм” або “логічний позитивізм”);
  - сучасна аналітична філософія.
8. Проблема несвідомого та ірраціонального у “філософії життя” (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон та ін.).
  9. Основні напрями західної філософії ХХ ст.:
    - екзистенціалізм;
    - психоаналіз;
    - феноменологія;
    - герменевтика;
    - релігійна філософія.

Питання для самостійного вивчення

1. Внесок у класичну німецьку філософію Й. Г. Фіхте і В. Ф. Шеллінга.
2. Теорія і практика марксизму. Вчення про суспільно-економічну формацію.
3. Примат ірраціонального у “філософії життя” (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон).
4. Сучасна аналітична філософія.
5. Специфіка вирішення проблеми несвідомого у класичному психоаналізі та неофрейдизмі.
6. Німецький і французький різновиди екзистенціалізму (М. Хайдеггер, К. Ясперс, А. Камю, Ж.-П. Сартр).
7. Герменевтика та феноменологія як напрями сучасної філософії.
8. Еволюція релігійної філософії у ХХ ст. (неотомізм, персоналізм, тейярдизм).

Теми рефератів

1. Етика І. Канта.
2. Суб’єктивний ідеалізм і націоналізм Й. Г. Фіхте.
3. Сутність філософії об’єктивного ідеалізму і діалектики Г. В. Ф. Гегеля.
4. Гуманістичні засади філософії Л. Фейєрбаха.
5. Філософія А. Шопенгауера як перша спроба синтезу західної і східної (індійської) філософських парадигм.
6. Історичне значення марксистської філософії.
7. Теорія суспільно-економічних формацій.
8. Ф. Ніцше і сучасність: суперечки навколо проблеми надлюдини.

9. Специфіка російської філософії. Дві лінії розвитку: релігійна і матеріалістично-революційна.
10. Філософські погляди представників Віденського гуртка.
11. Гадамерове розуміння герменевтики.
12. Сутність феномену постмодернізму у філософії.

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Література [I – 4; 14; 15; 17; 18; 20; 22; 25–27; 29; II – 1; 2; 4–8; 10–13; 16; 18; 22–24; 31; 32; 34]

Змістовий модуль III. Українська національна філософія

Семінар 5. Розвиток філософської думки в Україні

1. Філософська думка в епоху Київської Русі.
2. Філософська культура України у XIV – середині XVII ст.
3. Філософія в Києво-Могилянській академії.
4. Вихідні принципи філософської концепції Г. Сковороди.
5. Філософія представників Кирило-Мефодіївського товариства:
  - Т. Шевченка;
  - П. Куліша;
  - М. Костомарова.
6. Київська релігійно-філософська школа.
7. “Філософія серця” П. Юркевича.
8. Філософія українських соціал-демократів XIX – початку XX ст.:
  - Л. Українки;
  - М. Драгоманова;
  - І. Франка;
  - М. Грушевського.
9. “Конкордизм” В. Винниченка.
10. Філософська спадщина представників української діаспори.
11. Розвиток філософії в Радянській Україні.

Питання для самостійного вивчення

1. Ренесансні ідеї в філософській культурі України XV – початку XVII ст.
2. Церковне відродження XVII ст. Своєрідність філософії доби українського бароко.
3. Філософія в Києво-Могилянській академії: натурфілософська, історична та морально-етична проблематика.

4. Проблема звільнення людини і нації у творах основних представників Кирило-Мефодіївського товариства (Т. Шевченка, П. Куліша, М. Костомарова).
5. Основні ідеї представників Київської релігійно-філософської школи.
6. Філософсько-соціологічні погляди громадівців і “Молодої України”.
7. Філософія української національної ідеї.
8. Розвиток української філософії у ХХ ст.

Теми рефератів

1. Філософсько-політичні твори мислителів Київської Русі (“Слово про закон і благодать”, “Руська правда”, “Повість временних літ”, “Повчання дітям” Володимира Мономаха, “Моління” Даниїла Заточника та ін.).
2. Ідеї релігійної і національної самобутності українців у творах Г. Смотрицького, М. Смотрицького, С. Зизанія.
3. П. Могила та С. Яворський як визначні представники соціально-політичної, релігійної і філософської думки.
4. І. Вишенський про необхідність національного відродження України.
5. Суспільно-політичні погляди українських соціал-демократів (М. П. Драгоманова, І. Я. Франка та ін.).
6. Філософські ідеї українських “націонал-комуністів”.
7. Інтегральний націоналізм Д. Донцова та консерватизм В. Ліпінського.
8. Філософсько-історичні дослідження Д. Чижевського.
9. Історіософія М. Грушевського.

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Література [I – 2; 4; 26; 27; II – 39]

Змістовий модуль IV. Онтологія

Семінар 6. Співвідношення свідомості (духу) і матерії

1. Єдність природи, суспільства і людини, матеріального буття і людського духу.
2. Матерія як філософська категорія.
3. Форми існування матерії.

4. Рівні організації матерії.
5. Свідомість, дух, душа.

Питання для самостійного вивчення

1. Життєвий і філософський сенс проблеми буття.
2. Як співвідносяться поняття “буття”, “субстанція”, “світ людини”?
3. Відмінність понять “існування” і “буття”.
4. Чи можна вважати, що матерія — це те, з чого складені всі речі?
5. Які проблеми вирішує онтологія?
6. Відмінності між науковою та світоглядною картинами світу.
7. Відмінність та єдність буття. Форми буття світу.
8. Філософський зміст понять “матерія”, “простір”, “час”, “рух”.
9. Що таке буття людини?
10. Як змінилися соціально-історичні тлумачення простору-часу у ХХ ст.?

Теми рефератів

1. Філософський зміст проблеми буття.
2. Еволюція філософських уявлень про світ.
3. Історична еволюція поглядів на простір і час.
4. Категорія буття: сенс і специфіка.
5. Буття і небуття. Буття і сутність.
6. Діалектика основних форм буття.
7. Сучасна наука про системну організацію матерії.
8. Буття світу і людини.
9. Просторово-часова структура реального світу.
10. Особливості фізичного, біологічного, соціального просторово-часового континууму.

Література [I – 10; 12; 18; II – 5; 6; 27]

Змістовий модуль V. Гносеологія

Семінар 7. Принципи, рівні та методи пізнання.

Вчення про істину. Діалектика

1. Об'єктивна реальність як об'єкт пізнання.
2. Зміст і форми пізнавальної діяльності.
3. Методи наукового пізнання:
  - емпіричного рівня;
  - теоретичного рівня.
4. Класифікація наук.

5. Філософський зміст категорій оцінки людських знань.
6. Абсолютна і відносна істина.
7. Критерії істини.
8. Розвиток діалектики в історії філософії.
9. Принципи діалектики.
10. Закони діалектики.
11. Основні категорії діалектики.

Питання для самостійного вивчення

1. Наукова і філософська пізнавальна діяльність.
2. Методи пізнавальної діяльності: будова та співвідношення.
3. Наукова філософія і методологія наук.
4. Проблема критерію істини.
5. Діалектика: принципи, закони, категорії.
6. Сутність агностичного та пізнавально-оптимістичного підходів у гносеології.
7. Принципи сучасної гносеології.
8. Об'єктивна реальність як об'єкт пізнання.
9. Основні концепції істини у філософії (софістично-релятивістська, платоніва (об'єктивно-ідеалістська), аристотелева, семантична).

Теми рефератів

1. Взаємозв'язок емпіричного і теоретичного рівнів пізнання.
2. Метод і методика. Метод і методологія.
3. Основні логічні форми мислення (поняття, судження, умовид).
4. Практика як головний критерій істини.
5. Діалектика і метафізика як основні філософські методи пізнання.
6. Історичні форми діалектики та її філософських антиподів — софістики, еклетики, метафізики.
7. Специфіка проблематики аналітичної філософії.
8. Вирішення проблеми демаркації між філософією і наукою в неопозитивізмі (за принципом верифікації) і “критичному раціоналізмі” (за принципом фальсифікації).

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Література [I – 5–12; 15–18; 20; 27; II – 9–11; 14; 15]

Змістовий модуль VI. Антропологія

Семінар 8. Проблема людини у філософії. Практичний спосіб людського буття у природному і соціальному світах

1. Філософське розуміння сутності людини.
2. Фактори впливу на розвиток людини у природному і соціальному світах.
3. Співвідношення понять “особа”, “індивід”, “індивідуальність”, “особистість”.
4. Соціальні ролі особи.
5. Сенс життя людини.
6. Практика як спосіб ставлення людини до світу і самої себе.
7. Спільне і відмінне в діяльності людини та тваринній життєдіяльності.
8. Загальна структура практичної діяльності.
9. Типологія видів практики.
10. Практика як критерій істини.

Питання для самостійного вивчення

1. Природні передумови виникнення і розвитку людини. Фактори становлення людини як біосоціальної істоти.
2. Біологічний, соціальний і релігійний підходи до розуміння сутності людини.
3. Проблема свободи вибору і відповідальності за людські вчинки.
4. Роль цінностей у житті людини. Традиційні цінності та сучасність.
5. Потреби, інтереси і цілі людей як мотивації матеріального та духовного виробництва.

Теми рефератів

1. Особа і суспільство: форми взаємодії.
2. Єдність предметно-діяльнісного формотворення і саморозвитку людини.
3. Практичний характер людської діяльності.
4. Історичні форми відчуження.
5. Системна криза сучасної цивілізації і перспективи подальшого розвитку людства.

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Література [I – 9; 11; 12; 15; 24; II – 4; 2; 17; 46]

Змістові модулі VII, VIII. Соціальна філософія. Філософія історії

Семінар 9. Будова людського суспільства. Філософія історії

1. Природні передумови, матеріальні та духовні засади людського суспільного життя.
2. Потреби, інтереси і цілі людей як мотивації матеріального та духовного виробництва.
3. Структура суспільно-економічної формації (за К. Марксом).
4. Історичні форми спільності людей.
5. Соціальна структура суспільства.
6. Суспільна свідомість: будова, структура, рівні та форми.
7. Сутність, характер, форми розвитку суспільства.
8. Основні концепції історії людства (теологічні, наукові, філософські).
9. Формаційний і цивілізаційний підходи до розуміння розвитку людства.
10. Переваги та небезпеки глобалізації.
11. Складності прогнозування майбутнього.

Питання для самостійного вивчення (1)

1. Природні передумови, матеріальні та духовні засади людського життя.
2. Потреби, інтереси і цілі людей як мотивації матеріального та духовного виробництва.
3. Соціальна структура суспільства.
4. Історичні форми спільності людей.
5. Суспільна свідомість: будова, структура, рівні та форми.

Теми рефератів

1. Особа і суспільство: форми взаємодії.
2. Сучасні теорії політичної системи.
3. Суспільство як система об'єктивної реальності.

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Питання для самостійного вивчення (2)

1. Теологічні концепції історії людства.
2. Наукові концепції історії людства.
3. Філософські концепції історії людства.
4. Формаційний підхід до розуміння розвитку людства.

Теми рефератів

1. Цивілізаційний підхід до розуміння розвитку людства.
2. Переваги та небезпеки глобалізації для суверенної України.

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Література [I – 5–18; 29; II – 1; 2; 9; 15; 17; 18; 32; 46; 47; 51]

Змістові модуль IX. Культура і цінності

Семінар 11. Філософія і культура. Культура і цивілізація

1. Філософське розуміння поняття “культура”.
2. Співвідношення матеріальних і духовних цінностей у житті людини.
3. Культура і цивілізація.
4. Співвідношення національного і загальнолюдського в культурі.
5. Глобальні проблеми сучасності та шляхи їх розв’язання.
6. Цивілізація як зовнішній вимір культури.
7. Шляхи відродження української культури.

Теми рефератів

1. Поняття культури, види культури.
2. Культура і цивілізація.
3. Філософська концепція людини як творця культури.
4. Самоцінність людського життя.

Форма опрацювання: скласти конспект відповідей на питання, підготувати реферат.

Література [I – 5–18; 29; II – 1; 2; 9; 15; 17; 18; 32; 46; 47; 51]

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ

1. Пояснити особливий статус філософського знання виходячи з твердження А. Ейнштейна про те, що наука не здатна творити для людини її мету, а може лише забезпечити засоби для її досягнення. Чи встановлює таку мету філософія?
2. Як розуміти визначення філософії як одвічного активно-діяльного прагнення збагнути глибинні підстави буття, граничні засади культури? Порівняти з визначенням Платоном завданням

філософії вчитися узагальнювати під знаком єдиного, тобто знаходити спільне серед відмінного.

3. Якщо практична діяльність є освоєнням людиною світу, в якому безпосередньо перетворюються предмети матеріального світу, а теоретична наука є перетворенням дійсності в уявлення людини, результатом якого постає об'єктивне бачення світу, то яке відображення світу виникає внаслідок філософського пізнання світу? Чи передбачає, скеровує таке пізнання хід історії, відкриття природничих наук тощо?
4. Чому філософія наближена до мудрості як “буття в істині” (зважити на одне з перших вміщених у “Пространному житті...” Костянтина-Кирила-філософа (XI ст.) визначень філософії: філософія “есть елико человек может благими делы приблизитися к Богу...”)?
5. Пояснити здатність людини до рефлексії виходячи з визначення К. Ясперса про взаємопов'язаність самосвідомості та інших компонентів “психологічного Я”: 1. Відчуття наших вчинків, усвідомлення нашої діяльності як притаманної саме нам. 2. Усвідомлення нашої простоти: “Я” — тільки один у кожний момент часу. 3. Усвідомлення історичної ідентичності: “Я” — той самий, що й раніше. 4. Усвідомлення ідентичності “Я” на протигагу зовнішньому та іншому.
6. Чи є філософія однією з наук, якщо філософські теорії не потребують підтвердження фактами, спостереженнями, експериментами, тобто не задовольняють основний критерій наукового знання (чи філософські твердження емпірично, тобто в дослідях, неспростовні)? Чи є філософія однією з наук, якщо жодне з філософських положень не визнається всіма філософами (зважити на поставлену перед сучасною наукою вимогу плюралістичності, багаторакурсності будови реальності, багатоваріантності її моделювання)?
7. Як можна визначити коло провідних філософських проблем, тобто *предмет* філософії, виходячи, з одного боку, з визначень філософії *онтологічного* типу (“онтос” — буття) як науки про суще, “перші начала”, вчення про всезагальне та, з іншого боку, з визначень *антропологічного* типу (“антропос” — людина), притаманних сучасному розумінню філософії, де під тиском антропологічної проблематики предмет філософії змінюється в напрямі граничних питань людинознавства?

МЕТОДИКА АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Самостійна домашня робота 1

Тема: Філософія Відродження

1. Основні філософські ідеї епохи Відродження: антропоцентризм, пантеїзм, гілозоїзм, геліоцентризм і вчення про нескінченність Всесвіту.
2. Основні концепції політичної філософії Відродження (практичний аморалізм Н. Макіавеллі та комуністичний утопізм Т. Мора).
3. Філософія часів Реформації (М. Лютер, Ж. Кальвін).

Розкриваючи перше питання роботи, слід звернути увагу на визначення вказаних основних філософських понять філософії Відродження (антропоцентризм, пантеїзм, гілозоїзм, геліоцентризм), для чого необхідно скористатись філософською енциклопедичною літературою.

Розкриваючи друге питання роботи, слід показати відмінності понять “суспільство” і “держава”, а також розкрити взаємозв'язок політики і моралі.

Відповідаючи на третє питання роботи, необхідно зазначити основні відмінності протестантизму і католицизму (відмова від Священного переказу як джерела віри, спасіння тільки вірою, посилення провіденціалізму, спрощення культу та ін.).

Література

1. *Августин А.* Исповедь. — М., 1991.
2. *Андрущенко В. П.* Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст): Підруч. для студ. вузів. — К., 2000.
3. *Антология* мировой философии: В 4 т. — М., 1969.
4. *Від витоків до середини XIX століття:* Короткий довідник з історії філософії / О. П. Архіпова та ін. — К., 1997.
5. *Бердяев Н. А.* О назначении человека. — М., 1993.
6. *Історія філософії:* Підручник / А. К. Бичко та ін. — К., 2001.
7. *Бруно Д.* Диалоги. — М., 1949.
8. *Бруно Д.* О героическом энтузиазме. — М., 1953.
9. *Вебер М.* Протестантська етика і дух капіталізму. — К., 1994.
10. *Горфункель А. Х.* Философия эпохи Возрождения. — М., 1980.
11. *История философии в кратком изложении.* — М., 1991.
12. *Рассел Б.* Історія західної філософії. — К., 1995.

13. *Таранов П. С.* Антология мудрости: 120 философов в 2 томах. — Симферополь, 1997.
14. *Таранов П. С.* Многоликая философия. Т. 1, 2. — Донецьк., 1998.
15. *Щёкин Г. В.* Социальная философия истории (теория социально-го развития): Моногр. — К., 1996.

Самостійна домашня робота 2

Тема: Співвідношення свідомості (духу) і матерії

1. Онтологічна проблема єдності світу.
2. Матерія і форми її існування.
3. Сучасні науково-філософські уявлення про простір і час.
4. Свідомість (дух) як відображення буття.
5. Грані людського буття.
6. Філософське розуміння життя і смерті.
7. Основні підходи у філософії до вирішення проблеми смислу життя.

Розкриваючи перші чотири питання, треба звернути увагу на формулювання основних понять онтології: “буття”, “небуття”, “матерія”, “дух” (“свідомість”, “ідея”). Слід показати принципову відмінність між матеріалізмом та ідеалізмом у вирішенні основного питання філософії; розкрити основні напрями всередині ідеалістичної і матеріалістичної філософії.

Розкриваючи п’яте, шосте і сьоме питання, слід показати принципову відмінність щодо вирішення питання про сенс людського існування в матеріалістичному й ідеалістичному різновидах філософії. Слід розглянути також релігійні концепції сенсу людського життя. Бажано сформулювати особистий спосіб бачення цієї фундаментальної проблеми.

Література

1. *Аверьянов А. Н.* Системное познание мира. — М., 1985.
2. *Аристотель.* Соч.: В 4 т. — М., 1975–1983.
3. *Арльичов А. Н.* Саморегуляция, деятельность, сознание. — СПб., 1992.
4. *Бердяев Н. А.* О назначении человека. — М., 1993.
5. *Губин В. Д.* Проблема бытия в современной европейской философии. — М., 1998.
6. *Доброхотов А. Л.* Категория бытия в классической западноевропейской традиции. — М., 1986.

7. *Леонтьев А. Н.* Деятельность. Сознание. Личность. — М., 1977.
8. *Лой А. М.* Проблема свідомості: історичність досвіду // Філософ. і соціол. думка. — 1992. — № 7.
9. *Лой А. Н.* Социально-историческое содержание категорий “время” и “пространство”. — К., 1978.
10. *Моуди Р.* Жизнь после жизни. — М., 1998.
11. *Юркевич П.* Серце та його значення в духовному житті людини згідно з ученням Божим. — К., 1993.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

Контрольна робота за модулями II “Історія виникнення і розвитку філософських проблем” та III “Традиції та особливості розвитку філософської думки в Україні”

Варіант 1

I. Назвіть прізвище філософа.

Прізвище філософа	Період історії філософії	Країна або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1	2	3	4	5
1 ?	Античність	Стародавня Греція	Школа елеатів	Розробка суб'єктивної діалектики, вчення про єдність буття, його багатоманітність, апорії про відсутність руху
2 ?	Античність	Стародавня Греція, м. Стагіра	Школа перипатетиків	Вчення про матерію і форму, чотири першопричини, закони логіки і силлогізми, форми політичного устрою
3 ?	Класична доба української і російської	Україна, Росія	Український романтизм	Як і Лейбніць, створив для моральних вимірів героїв своїх творів нескінченно дрібні елементи добра і зла,

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
	філософської думки (XIX ст.)			побачив у кожному з них “чорта”, серед “живих” — “мертвих” і серед “мертвих” — “живих”
4 ?	Пізньосередньовічна схоластика	Південна Італія, м. Акуїно; Франція, м. Париж	Покатоличений арістотелізм (томізм)	Вчення про п'ять доведень буття Бога, тлумачення людини як неповторного індивіда, безсмертну душу, гармонію віри і розуму, істин науки і богослов'я, філософію як служницю теології
5 ?	Новий час	Нідерланди	Пантеїзм	Вчення про тотожність Бога і природи, три роди пізнання: чуттєвий, розуміння, інтуїція; модуси мислення і протяжність, свободу як зрозумілу необхідність, етику людини, що керується тільки розумом

II. Тест (виберіть правильні відповіді, а зайве викресліть).

1. Августин визначав основою світу: а) чотири стихії; б) Бога; в) матерію; г) абсолютну ідею.
2. Для ренесансного світогляду був характерний: а) космоцентризм; б) теоцентризм; в) гуманізм; г) антропоцентризм.
3. Згідно з Демокритом основу буття становлять: а) атоми; б) апейрон; в) порожнеча; г) форма; д) ідея.
4. До раціональних філософських систем належать: а) позитивізм; б) діалектичний та історичний матеріалізм; в) екзистенціалізм; г) герменевтика.
5. Філософія екзистенціалізму зосереджується насамперед на проблемах: а) абсурдності буття людини; б) свободи; в) людини на межі буття і небуття; г) творчої діяльності людини.

III. Назвіть автора висловів.

1. “Пізнай самого себе”.
2. “Я знаю лише те, що я нічого не знаю, а інші й того не знають”.
3. “Дій згідно з такою максимом, яка водночас може стати загальним законом”.
4. “Людина є мірою всіх речей – існування існуючих, неіснування неіснуючих”.

IV. Розкрийте питання.

Характерні риси античної філософії.

Варіант 2

I. Назвіть прізвище філософа.

Прізвище філософа	Період історії філософії	Країна або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1	2	3	4	5
1 ?	Відродження	Франція	Скептицизм, гуманізм, антропоцентризм	Вчення про суб'єктивний світ (світ людських почуттів та емоцій) і “природне” тлумачення людини. Афористична форма філософствування: “Природа найкращий вчитель”, “Благорозуміння – найкраща добродієвість”
2 ?	Відродження	Італійський філософ	Натурфілософія	Вчення геліоцентризму, натуралістичний пантеїзм (світова душа як принцип руху Всесвіту), про основну одиницю буття і субстанції (монаду), монаду монад (Бога), множинність світів

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
3 ?	Новий час	Нідерланди	Пантеїзм	Вчення про тотожність Бога і природи (пантеїзм), три роди пізнання: чуттєвий, розуміння, інтуїцію; модуси субстанції (мислення і протяжність); свободу як усвідомлену необхідність, етику для людини, що керується тільки розумом
4 ?	XX ст.	Франція	Екзистенціалізм	Вчення про абсурдність людського буття, самогубство як засіб свободи вибору, свободу як можливість вибирати, відчуженість людини, її приреченість, бунт як реакцію на безвихідь
5 ?	Просвітництво	Франція	Метафізичний матеріалізм	Вчення про державу, громадянське суспільство, суспільний договір, приведення суспільного устрою у відповідність з розумом

II. Тест (виберіть правильні відповіді, а зайве викресліть).

1. Елементи людського пізнання згідно з ірраціоналізмом такі:
а) людський розум; б) воля; в) інтуїція; г) фантазія.
2. Основними є такі принципи діалектики: а) об'єктивності; б) розвитку; в) зв'язку; г) матеріальності.
3. Згідно з Кантом процес пізнання характеризується: а) пасивністю суб'єкта; б) активністю суб'єкта; в) пізнанням тільки світу явищ (феноменів); г) пізнанням тільки світу сутностей (ноуменів).
4. Піфагор та його послідовники шукали першопринципи буття в такому: а) речовинному субстраті світобудови; б) деяких ідеаль-

них сутностях; в) числах та їх комбінаціях; г) незмінному конструктивно-розумовому принципі (пануючому “управлінському началі”).

- Згідно з Ф. Беконом адекватному пізнанню дійсності заважають “ідоли” (хибні образи): а) роду; б) релігії; в) печери; г) ринку; д) мови.

III. Назвіть автора висловів.

- “Не можна двічі увійти в одну й ту саму річку”.
- “Якщо я йду назад — я з матеріалістами, якщо я йду вперед — я не з ними”.
- “Підавай все сумніву”.
- “Знання — це пригадування” (анамнезис).

IV. Розкрийте питання.

Головні школи досократової філософії (назви, основні представники).

Варіант 3

I. Назвіть прізвище філософа.

Прізвище філософа	Період історії філософії	Країна або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1	2	3	4	5
1 ?	XIX ст.	Німеччина, Англія	Діалектичний та історичний матеріалізм	Вчення про суспільно-економічну формацію, приватну власність як основну причину відчуження праці, суспільну свідомість як відображення суспільного буття, філософію як засіб перебудови світу, людину як комплекс суспільних відносин, соціалістичну революцію

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
2 ?	XIX ст.	Німеччина	Діалектичний та історичний матеріалізм	Вчення про діалектику природи, класифікацію форм руху матерії та науки, походження приватної власності й державу
3 ?	XIX ст., доба німецької класичної філософії	Німеччина	Антропологічний матеріалізм	Вчення про філософію як науку про біологічну природу людини, детермінацію історії релігією, зв'язок "Я" і "Ти", метафізичну етику, умови досягнення людиною щастя через любов, релігію любові
4 ?	Доба німецької класичної філософії	Німеччина	Об'єктивний ідеалізм	Вчення про розвиток абсолютної ідеї через її інобуття (природу) до світового розуму. Система, побудована на базі ідеалістичної діалектики за схемою: теза — анти-теза, синтез
5 ?	XIX ст.	Росія, Індія, Англія	Релігійна філософія, теософія	Вчення про таємну доктрину, можливість безпосереднього пізнання Бога, єдину божественну сутність, універсальну релігію, толерантні відносини

II. Тест (виберіть правильні відповіді, а зайве викресліть).

1. До ірраціональних філософських систем належать: а) діалектичний та історичний матеріалізм; б) екзистенціалізм; в) неотомізм; г) персоналізм; д) позитивізм.
2. До основних законів гегелевої діалектики належать: а) закон детермінації; б) закон заперечення заперечення; в) закон єдності й

боротьби протилежностей; г) закон виключеного третього; д) закон достатньої підстави; е) закон взаємного переходу кількісних і якісних змін.

3. Рівні структури свідомості поділяються (за З. Фрейдом) на такі: а) надсвідомість; б) підсвідомість; в) усвідомлення; г) самосвідомість.
4. Згідно з Арістотелем існують такі форми правління державою: а) монархія; б) аристократія; в) бюрократія; г) республіка; д) олігархія; е) плутократія.
5. Згідно з фаталістами перебіг історії залежить від такого: а) людини як біологічної істоти; б) факторів, що не залежать від людини; в) випадкового збігу обставин; г) людини як соціальної особи.

III. Назвіть автора висловів.

1. “Кожен є предметом споживання для когось”.
2. “Усе тече, усе змінюється, а в одну й ту саму річку неможливо увійти двічі, бо на того, хто входить, течуть все нові й нові води”.
3. “Немає нічого іншого в бутті, окрім атомів і порожнечі”.
4. “Філософія має бути служницею богослов'я”.

IV. Розкрийте питання.

Етичні пошуки Сократа.

Варіант 4

I. Назвіть прізвище філософа.

Прізвище філософа	Період історії філософії	Країна або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1	2	3	4	5
1 ?	Кінець XIX — перша половина XX ст.	Росія, Україна, СРСР	Позитивізм, філософський плюралізм	Вчення про ноосферу, екологічні проблеми сучасності, наукознавство, методологію науки, сучасну картину світу, свободу наукової творчості, корисність усіх філософських систем

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
2 ?	XX ст.	Німеччина, США, Швейцарія	Франкфуртська школа	Вчення про “одновимірну людину”, філософію визволення, молодь як головну революційну силу, “детонатор” революційного вибуху
3 ?	Українське просвітництво	Росія, Україна, український філософ	Український кордоцентризм	Вчення про три світи: 1) макрокосм; 2) мікркосм; 3) світ символів (Біблія). Серце як засіб істинного пізнання, “споріднену працю”, “горню республіку”, як ідеал суспільного устрою
4 ?	XX ст.	СРСР, Росія	Філософія історії	Вчення про етногенез, культурогенез, суперетнос, “пасіонарний вибух”, етнічну регенерацію, часові та просторові межі розвитку нації, його залежність від сонячних циклів
5 ?	XIX ст.	Україна, Росія, український філософ	Релігійна філософія	Вчення про чотири світи: а) ноуменальний; б) “вічної правди”; в) реальний; г) феноменальний. Розум виявляє загальне, а серце є основою унікальності. Істина стає духовним скарбом, коли вона лягає на серце. Мораль у серці людини

II. Тест (виберіть правильну відповідь, а зайве викресліть).

1. Згідно з волонтаристами перебіг історії залежить: а) від кожної особистості; б) від видатної особистості; в) від незалежних обставин; г) від природних циклів.
2. До універсальних зв'язків буття належать (за Г. Гегелем): а) одиничне, загальне, особливе; б) явище і сутність; в) форма і зміст; г) діалектичні закономірності як форми зв'язку.
3. К. Г. Юнг вирізняє такі види колективного несвідомого: а) дитячу; б) батьківську; в) у дорослих; г) у людей похилого віку.
4. Свідомість (за З. Фрейдом) містить такі компоненти: а) віру; б) цінності; в) знання; г) норми; д) надсвідомість; е) підсвідоме.
5. Згідно з Д. Ж. Локком існують такі якості речей: а) первинні; б) закономірні; в) вторинні; г) загальні; д) нескінченні.

III. Назвіть автора висловів.

1. “Вірю, оскільки абсурдно”.
2. “Кожна людина у своєму житті повинна відповісти на такі запитання: Що я можу знати? Що я повинен робити? На що я можу сподіватися?”.
3. “Людина є мірою всіх речей — існуючих як існуючих і неіснуючих як неіснуючих”.
4. “Якби Бога не було, його слід було б вигадати”.

IV. Розкрийте питання.

Філософське вчення Платона.

Варіант 5

I. Назвіть прізвище філософа.

Прізвище філософа	Період історії філософії	Країна або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1	2	3	4	5
1 ?	XX ст.	Росія, Україна, Німеччина, Канада	Філософія українського радикалізму	Ірраціональне, містичне тлумачення нації, національної еліти. Людина — лише засіб, нація — мета

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
2 ?	XX ст.	Франція	Екзистенціалізм	Вчення про абсурдність людського буття, самогубство як засіб свободи вибору, свободу як можливість вибирати, відчуженість людини, її приреченість, бунт як реакцію на безвихідь
3 ?	Новий час	Франція	Раціоналізм, дуалізм	Вчення про метод сумніву, дедукцію, інтелектуальну інтуїцію, розум як вищу цінність, основу пізнання, поділ світу на духовний і матеріальний, людину як машину з кісток і м'язів
4 ?	XX ст.	Росія, Україна, Німеччина	Культурологія, український екзистенціалізм	Три джерела його філософії: а) класична онтологія (від Платона до Гегеля); б) неокантіанська феноменологія; в) містицизм; чотири категорії безпосереднього буття: повторення, сполученість, рух. Людина перебуває на межі двох світів. Вивчав національні риси українського характеру (емоційність, ліризм, сентименталізм), історію української і слов'янської філософії

1	2	3	4	5
5 ?	Новий час	Англія	Сенсуалізм, англійське Просвітництво	Вчення про первинні та вторинні якості матерії, існування істин першого і другого роду, натуральне право, яке складається з права на життя, власність, свободу

II. Тест (виберіть правильну відповідь, а зайве викресліть).

- Згідно з Дж. Локком поділ державної влади має бути такий: а) виконавча; б) законодавча; в) бюрократична; г) республіканська; д) федеральна; е) судова.
- Згідно з А. Печчеї “новий гуманізм” складається з таких компонентів: а) почуття національної ідеї; б) почуття глобальності; в) почуття справедливості; г) боротьби за свободу, відмови від будь-якого насильства.
- Згідно з І. Кантом процес пізнання характеризується: а) пасивністю суб’єкта; б) активністю суб’єкта; в) пізнанням тільки світу явищ (феноменів); г) пізнанням тільки світу сутностей (ноуменів).
- Згідно з Демокритом основу буття становлять: а) атоми; б) апейрон; в) порожнеча; г) форма; д) ідеї.
- Філософія екзистенціалізму насамперед зосереджується на таких проблемах: а) абсурдності буття людини; б) свободи людини; в) людини, що існує на межі буття і небуття; г) творчої діяльності людини.

III. Назвіть автора висловів.

- “Бог багатому подібний фонтанові, що заповнює різні за обсягом посудини. Над фонтаном напис: “Нерівна усім рівність”.
- “Дій згідно з такою максимомою, щоб кожний твій вчинок у будь-яку мить міг стати загальним законом”.
- “Люди швидше пробачать вбивство своїх батьків, ніж несправедливе вилучення майна”.
- “Існувати, отже, бути сприйманим”.

IV. Розкрийте питання.

Соціально-філософські погляди Арістотеля.

Варіант 6

1. Тест “Хто є хто”.

Пріз-вище філософа	Період історії філософії	Країна або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1	2	3	4	5
1 ?	Античність	Стародавня Греція	Школа елеатів	Розробка об'єктивної діалектики, вчення про єдність буття, його багатоманітність, апорії про відсутність руху
2 ?	Пізнньо-середньовічна схоластика	Південна Італія, м. Акуїно; Франція, м. Париж	Покатоличений арістотелізм, томізм	Вчення про п'ять доведень буття Бога, тлумачення людини як неповторного індивіда, безсмертну душу, гармонію віри і розуму, істин науки і богослов'я, філософію як служницю теології
3 ?	Новий час	Англія	Емпіризм	Тлумачення людини як частини природи; істини як дзеркальної копії об'єкта пізнання; привидів роду, печери, театру, площі як перепон на шляху пізнання. Розробив концепцію ідеальної держави, якою керують вчені, і не існує експлуатації людини людиною

1	2	3	4	5
4 ?	Відродження	Італійський філософ	Натурфілософія і пантеїзм	Вчення про Сонце як центр світу (геліоцентризм), натуралістичний пантеїзм, світову душу як принцип руху Всесвіту, основну одиницю буття, монаду, субстанції, монаду монад (Бога), множинність світів
5 ?	Просвітництво	Франція	Метафізичний матеріалізм	Вчення про державу, громадянське суспільство, суспільний договір, приведення суспільного устрою у відповідність з розумом

II. Тест (виберіть правильну відповідь, а зайве викресліть).

1. До ірраціональних філософських систем належать: а) діалектичний та історичний матеріалізм; б) екзистенціалізм; в) неотоїзм; г) персоналізм.
2. До основних законів діалектики належать: а) закон детермінації; б) закон заперечення заперечення; в) закон єдності й боротьби протилежностей; г) закон взаємного переходу кількісних і якісних змін; д) закон тотожності.
3. Рівні структури психіки З. Фрейд поділив так: а) надсвідомість; б) совість; в) підсвідомість; г) свідомість; д) самосвідомість.
4. Світогляд містить такі компоненти: а) віру; б) цінності; в) знання; г) норми; д) переконання.
5. Згідно з фаталістами перебіг історії залежить від: а) людини як біологічної істоти; б) факторів, що перебувають поза свідомістю; в) випадкового збігу обставин; г) людини як соціальної особистості; д) Бога.

III. Назвіть автора висловів.

1. “Я мислю, отже, я існую”.
2. “Все дійсне є розумним, а все розумне є дійсним”.

3. “Якщо я йду назад, я з матеріалістами, якщо я йду вперед, я не з ними”.
4. “Попередні філософи лише намагались по-різному пояснити світ, але наше завдання полягає в тому, щоб змінити його”.

IV. Розкрийте питання.

Скептицизм, епікуреїзм, стоїцизм, кінізм як основні напрями елліністичної філософії.

Варіант 7

1. Назвіть прізвище філософа.

Прізвище філософа	Період історії філософії	Країна або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1	2	3	4	5
1 ?	Відродження	Франція	Скептицизм, гуманізм, антропоцентризм	Вчення про суб'єктивний світ як світ людських почуттів і емоцій та об'єктивне (“природне”) тлумачення людини. Афористична форма філософствування: “Природа — найкращий вчитель”, “Благорозум'я — найкраща добродієність”
2 ?	XIX ст.	Україна, Росія	Релігійна філософія	Вчення про чотири світи: а) ноуменальний; б) “вічної правди”; в) реальний; г) феноменальний. Розум виявляє загальне, а серце є основою унікальності. Істина стає духовним скарбом, коли лягає на серце. За цей скарб людина може боротися

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
				з обставинами й іншими людьми. Мораль у серці людини
3 ?	Новий час	Нідерланди	Пантеїзм	Вчення про тотожність Бога і природи, три роди пізнання: чуттєвий, розуміння, інтуїція; модуси мислення і протяжність, свободу як зрозумілу необхідність, етику людини, що керується тільки розумом
4 ?	Доба німецької класичної філософії	Німеччина (Східна Прусія)	Агностицизм	Космогоністична гіпотеза, вчення про явища, які можна пізнати, і "речі у собі", які принципово неможливо пізнати, антиномії, апіорні форми пізнання, трансцендентну логіку, категоричний імператив
5 ?	Просвітництво	Франція	Метафізичний матеріалізм	Вчення про громадянське суспільство, засноване на суспільному договорі, та про необхідність приведення суспільного устрою у відповідність з розумом

II. Тест (виберіть правильну відповідь, а зайве викресліть).

1. Методи наукового пізнання поділяються на такі: а) філософські; б) загальнонаукові; в) специфічні; г) технологічні; д) емпіричні; е) теоретичні.
2. Епікур та його послідовники шукали першопричини буття в такому: а) незмінному конструктивно-розумовому принципі (па-

- нуючому “управлінському началі” світу); б) речовинному субстраті світобудови; в) атомах і порожнечі (так само, як атоміст Демокріт); г) ідеальних сутностях; д) числах та їх комбінаціях.
- Для ренесансного світогляду був характерний: а) космоцентризм; б) теоцентризм; в) гуманізм; г) антропоцентризм; д) матеріалізм; е) агностицизм.
  - Августин визначав основою світу: а) чотири матеріальні стихії; б) Бога; в) матерію; г) ідею.
  - Зазначте, чи включає структура феномену життя за Тейяром де Шарденом такі елементи: а) переджиття; б) життя; в) смерть; г) наджиття; д) потойбічне існування.

III. Назвіть автора висловів.

- “Люди швидше простять смерть батька, ніж втрату майна”.
- “Серце є скрижаль, на якому викарбований моральний закон”.
- “Вірю, щоб розуміти”.
- “Як наслідок виконання професійного обов’язку багатство морально не лише виправдане, а й обов’язкове”.

IV. Розкрийте питання.

Особливості середньовічної філософії.

Варіант 8

I. Назвіть прізвище філософа.

Прізвище філософа	Період історії філософії	Країна або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1	2	3	4	5
1 ?	Новий час	Англія	Сенсуалізм, англійське Просвітництво	Вчення про первинні та вторинні якості матерії, існування істин першого і другого роду; натуральні (природні) права людини, які полягають у правах на життя, власність, свободу (політичну, релігійну)

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
				та ін.); суспільний договір і розподіл влади на законодавчу, виконавчу, судову та федеральну
2 ?	XIX ст., доба німецької класичної філософії	Німеччина	Антропологічний матеріалізм	Вчення про філософію як науку про біологічну природу людини, детермінацію історії релігії, зв'язок "Я" і "Ти", метафізичну етику, умови досягнення людиною щастя через любов, релігію любові
3 ?	Раннє середньовіччя	Римська імперія, Північна Африка	Латинська патристика	Вчення про антитезу церкви і держави, царства Бога і диявола, про віру як джерело прозріння, істинного знання
4 ?	XX ст.	Росія, Україна, Німеччина, український філософ	Культурологія, екзистенціалізм	Три джерела його філософії: а) класична онтологія (від Платона до Гегеля); б) неокантіанська феноменологія; в) містицизм; чотири категорії безпосереднього буття: повторення, стягнутість, сполученість, рух. Людина перебуває на межі двох світів. Вивчав національні риси українського характеру (емоційність, ліризм, сентименталізм), історію української і слов'янської філософії

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
5 ?	XX ст.	Німеччина, США, Швейцарія	Франкфуртська школа	Вчення про “одновимірну людину”, філософію визволення, молодь як головну революційну силу, “детонатор” революційного вибуху

II. Тест (виберіть правильну відповідь, а зайве викресліть).

- Згідно з Г. В. Ф. Гегелем основу буття становлять: а) атоми; б) апейрон; в) абсолютна ідея (дух); г) порожнеча; д) форма; е) субстрат.
- Філософія позитивізму насамперед зосереджується на таких проблемах: а) абсурдності буття людини; б) відношеннях науки і філософії; в) свободи; г) критеріях наукової істини; г) творчої діяльності людини.
- Початок людського пізнання згідно з емпіристами становлять: а) людський розум; б) воля; в) інтуїція; г) фантазія; д) відчуття.
- До основних належать такі принципи матеріалістичної діалектики: а) об'єктивності; б) нескінченного розвитку; в) всезагального зв'язку; г) матеріальності всіх речей і явищ дійсності.
- До членів Кирило-Мефодіївського товариства входили: а) М. Костомаров; б) М. Драгоманов; в) М. Грушевський; г) П. Куліш; д) Т. Шевченко; е) Д. Донцов.

III. Назвіть автора висловів.

- “Пізнай самого себе” і “Я знаю лише те, що я нічого не знаю, а інші й того не знають”.
- “Дій згідно з такою максимією, щоб кожний твій вчинок водночас міг би стати загальним законом”.
- “Знання — це пригадування” (анамнезис).
- “Вірю, тому що абсурдно”.

IV. Розкрийте питання.

Основні напрями схоластики: реалізм, номіналізм, концептуалізм.

КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ ДО АТЕСТАЦІЇ

Перша атестація

Варіант 1

1. Основні передумови виникнення філософії.
2. Номіналізм і реалізм як основні напрямки схоластики.
3. *Тест*

Зазначте, представники якої філософської течії вважали, що можна довести все, що завгодно:

- 1) піфагорійці;
- 2) епікурейці;
- 3) стоїки;
- 4) софісти;
- 5) атомісти;
- 6) схоласти;
- 7) патристи.

Варіант 2

1. Предмет філософії.
2. Епікуреїзм як один з основних напрямів елліністичної філософії.
3. *Тест*

Основними ознаками середньовічної філософії (можливо кілька варіантів відповіді) є такі:

- 1) підпорядкування розуму релігійній вірі;
- 2) гедонізм (вчення про те, що сенс життя в отриманні насолоди);
- 3) агностицизм;
- 4) креаціонізм (вчення про створення світу Богом із нічого);
- 5) провіденціалізм (вчення про визначення Богом подальшого розвитку світу і людини);
- 6) матеріалізм;
- 7) емпіризм (вчення про те, що джерелом істинного пізнання є відчуття).

Варіант 3

1. Змінення предмету філософії у процесі її історичного розвитку.
2. Основні соціально-політичні концепції епохи Відродження: “практичний аморалізм” Н. Макіавеллі та утопічний комунізм Т. Мора.

3. Тест

Агностицизм — це вчення про таке:

- 1) нездатність людини отримати достовірне знання;
- 2) нездатність людини перетворювати дійсність;
- 3) створення світу Богом;
- 4) основою суцього є матерія;
- 5) основою суцього є свідомість.

Варіант 4

1. Світогляд як продукт духовно-практичного ставлення людини до світу.
2. Філософське вчення Аврелія Августина (Блаженного).
3. Тест

Зазначте, представники якої школи намагались пояснити сутність явищ природи за допомогою чисел і кількісних відношень:

- 1) елейської;
- 2) софістів;
- 3) атомістів;
- 4) піфагорійців;
- 5) стоїків;
- 6) перипатетиків.

Варіант 5

1. Основні історичні типи світогляду, їх характеристика.
2. Основні засади філософії Р. Декарта (методологічний сумнів, раціоналізм, дуалізм та ін.).
3. Тест

Клас, який повинен правити в ідеальній державі Платона:

- 1) стражники-воїни;
- 2) аристократи;
- 3) філософи;
- 4) тирани;
- 5) вільні робітники;
- 6) раби.

Варіант 6

1. Міфологія як історична форма світогляду.
2. Дж. Локк як засновник емпіризму і лібералізму.

3. Тест

Зазначте філософа, який вважав першоосною сущого апейрон (безмежне):

- 1) Демокріт;
- 2) Платон;
- 3) Протагор;
- 4) Анаксимандр;
- 5) Сократ;
- 6) Фалес;
- 7) Геракліт.

Варіант 7

1. Філософія психоаналізу.
2. Особливості та основні ідеї середньовічної філософії.

3. Тест

Історично першою формою світогляду вважається така:

- 1) релігія;
- 2) міфологія;
- 3) наука;
- 4) філософія.

Варіант 8

1. Специфіка релігії як історичної форми світогляду.
2. Філософія елейської школи.

3. Тест

Зазначте, представники якого напрямку в середньовічній філософії вважали, що загальних понять не існує:

- 1) патристи;
- 2) апологети;
- 3) номіналісти;
- 4) реалісти;
- 5) концептуалісти;
- 6) неоплатоніки.

Варіант 9

1. Наука як тип світогляду.
2. Теорія пізнання Дж. Берклі та Д. Юма.

3. Тест

Зазначте філософа — автора вислову “Все тече, все змінюється”:

- 1) Демокріт;
- 2) Платон;
- 3) Протагор;
- 4) Анаксимандр;
- 5) Сократ;
- 6) Геракліт.

Варіант 10

1. Специфіка філософії як форми світогляду.
2. Релігійна філософія у ХХ ст.

3. Тест

Зазначте основні напрями схоластичної філософії (можливо кілька варіантів відповіді):

- 1) епікуреїзм;
- 2) реалізм;
- 3) неоплатонізм;
- 4) номіналізм;
- 5) концептуалізм;
- 6) емпіризм.

Варіант 11

1. Онтологічна функція філософії.
2. Особливості філософії античного неоплатонізму (представники — Плотін, Прокл, Ямвліх та ін.).

3. Тест

Зазначте назву напрями філософії, представники якого вважають, що світ неможливо пізнати (можливо кілька варіантів відповіді):

- 1) агностицизм;
- 2) патристика;
- 3) схоластика;
- 4) неоплатонізм;
- 5) скептицизм;
- 6) стоїцизм.

Варіант 12

1. Світоглядна функція філософії.

2. Філософія Ф. Бекона.

3. *Тест*

Протагор — це представник:

- 1) елейської школи;
- 2) софістів;
- 3) атомістів;
- 4) піфагорійців;
- 5) стоїків;
- 6) перипатетиків.

Варіант 13

1. Філософське вчення Б. Спінози і Г. Лейбніца про субстанцію.

2. “Філософія серця” П. Юркевича.

3. *Тест*

Філософії як формі світогляду притаманні такі особливості (можливо кілька варіантів відповіді):

- 1) розглядаються найзагальніші питання буття, пізнання, суспільства, людини;
- 2) визнає пріоритет віри над розумом;
- 3) панує анімїзм (одухотворення суцього);
- 4) як правило, не претендує на практичну перевірку своїх положень;
- 5) визнає необхідність практичної перевірки теоретичних положень;
- 6) визнає реальність світу духів і можливість спілкування з ними (шаманізм);
- 7) розробляє нові моральні ідеали і культурні цінності.

Варіант 14

1. Гносеологічна (пізнавальна) функція філософії.

2. Філософія французького Просвітництва XVIII ст.

3. *Тест*

У середньовічній філософії початок усього становить:

- 1) вода;
- 2) матерія;
- 3) безмежне (апейрон);
- 4) Бог;
- 5) людина;
- 6) такого початку не існує.

Варіант 15

1. Методологічна функція філософії.
2. Філософське вчення Г. Сковороди.
3. *Тест*

Зазначте автора вислову “Люди скоріше забудуть про смерть батька, аніж про втрату майна”:

- 1) Платон;
- 2) Н. Макіавеллі;
- 3) Сократ;
- 4) М. Лютер;
- 5) Т. Мор;
- 6) Ксенофан.

Варіант 16

1. Основні ідеї філософії атомістів.
2. Розвиток філософської культури в Україні у XV–XVII ст.
3. *Тест*

Частиною філософського знання, яка досліджує проблеми пізнання світу є така:

- 1) антропологія;
- 2) онтологія;
- 3) гносеологія;
- 4) аксіологія;
- 5) феноменологія.

Варіант 17

1. Вчення Геракліта Ефеського.
2. Філософія І. Канта.
3. *Тест*

Галуззю філософського знання, що досліджує цінності, є така:

- 1) антропологія;
- 2) онтологія;
- 3) гносеологія;
- 4) аксіологія;
- 5) феноменологія.

Варіант 18

1. Пояснювальна функція філософії.

2. Метафізика Арістотеля.

3. *Тест*

Об'єктивні ідеалісти обстоюють таку позицію:

- 1) світ є результатом діяльності людської свідомості;
- 2) світ є результатом діяльності божественного розуму;
- 3) світ складається з атомів і порожнечі;
- 4) світ є результатом трансформації вічно існуючої матерії;
- 5) основу світу становить духовний початок, що не залежить від людини.

Варіант 19

1. Аксиологічна функція філософії.

2. Філософія представників піфагорійської школи.

3. *Тест*

Згідно з Платоном головною причиною суспільного зла є:

- 1) незнання людиною своєї істинної сутності;
- 2) гріхопадіння;
- 3) невихованість;
- 4) приватна власність;
- 5) неповага до богів;
- 6) заздрість;
- 7) неповага до батьків.

Варіант 20

1. Праксеологічна функція філософії.

2. Скептицизм як один з основних напрямів елліністичної філософії.

3. *Тест*

Зазначте, який філософ стверджував, що якби віслюки вміли мислити і малювати, вони б зображували богів у вигляді віслюків (з довгими вухами і копитами):

- 1) Геракліт;
- 2) Анаксімен;
- 3) Ксенофан;
- 4) Зенон Елейський;
- 5) Епікур;
- 6) Платон;
- 7) Арістотель.

Варіант 21

1. Специфіка раннього стоїцизму (представники — Зенон із Кітїону, Клеанф, Хрісіпп та ін.).
2. Філософська система і метод Г. В. Ф. Гегеля.
3. *Тест*

Зазначте, який філософ стверджував, що все суще складається з атомів і порожнечі (можливо кілька варіантів відповіді):

- 1) Епікур;
- 2) Піррон;
- 3) Арістотель;
- 4) Фома Аквінський;
- 5) Левкіпп;
- 6) Макіавеллі;
- 7) Лукрецій Кар;
- 8) Демокріт.

Варіант 22

1. Апологетика як етап розвитку середньовічної філософії.
2. Основні ідеї філософії класичного марксизму.
3. *Тест*

Зазначте, хто з філософів Античності вбачав причину злих вчинків у незнанні людиною своєї сутності:

- 1) Демокріт;
- 2) Платон;
- 3) Протагор;
- 4) Зенон із Кітїону;
- 5) Сократ;
- 6) Арістотель.

Варіант 23

1. Специфіка арабо-мусульманської середньовічної філософії.
2. “Філософія людини” Л. Фейєрбаха.
3. *Тест*

Зазначте, чому Арістотель вважав тиранію, плутократію і охлократію поганими формами правління (можливо кілька варіантів відповіді):

- 1) правителі не керуються загальним благом;

- 2) призводять до морального занепаду;
- 3) не відповідають людській природі;
- 4) нестабільні;
- 5) економічно неефективні.

Варіант 24

1. Специфіка філософії мілетської школи.
2. Основні засади позитивістської філософії.
3. *Тест*

Філософське вчення про пізнання світу — це:

- 1) антропологія;
- 2) онтологія;
- 3) гносеологія;
- 4) аксіологія;
- 5) феноменологія.

Варіант 25

1. Філософія софістів.
2. Розвиток філософії в Радянській Україні.
3. *Тест*

Зазначте автора апорій “Ахіллес і черепаха”, “Стріла”:

- 1) Зенон із Кітіону (стоїк);
- 2) Платон;
- 3) Демокріт;
- 4) Зенон Елейський (учень Парменіда);
- 5) Піфагор;
- 6) Епікур;
- 7) Піррон.

Варіант 26

1. Філософсько-етичне вчення Сократа.
2. “Філософія життя”.
3. *Тест*

Пантеїзм — це вчення про:

- 1) визначення Богом подальшого розвитку світу і людини;
- 2) Бог після створення світу не втручається в нього (світу існування);
- 3) сенс життя полягає в отриманні насолоди;
- 4) Бог ототожнюється з природою;
- 5) створення світу Богом із нічого;

- 6) джерелом пізнання є відчуття;
- 7) джерелом пізнання є розум.

Варіант 27

1. Ідеалізм Платона та його вчення про державу.
2. Філософія екзистенціалізму.
3. *Тест*

Зазначте, які форми правління, на думку Арістотеля, виходять з примату загального блага (можливо кілька варіантів відповіді):

- 1) монархія;
- 2) охлократія;
- 3) аристократія;
- 4) демократія;
- 5) плутократія;
- 6) політія;
- 7) тимократія;
- 8) тиранія.

Варіант 28

1. Філософія Фоми Аквінського (“томізм”).
2. Розвиток української філософії наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. (І. Франко, М. Грушевський, В. Винниченко та ін.).
3. *Тест*

Філософ, який жив у діжці, — це:

- 1) Діоген Синопу;
- 2) Клеанф;
- 3) Пірров;
- 4) Сократ;
- 5) Парменід;
- 6) Платон;
- 7) Епікур.

Варіант 29

1. Патристика як етап розвитку середньовічної філософії.
2. Феноменологія.
3. *Тест*

Зазначте, чому філософи середньовіччя вважали, що людина посідає перше місце у природі:

- 1) тому що людина створила релігію і філософію;
- 2) тому що людина створена за образом і подобою Бога;

- 3) тому що людина здатна свідомо перетворювати дійсність;
- 4) тому що людина здатна виробляти твори мистецтва;
- 5) тому що люди здатні перемогти будь-яку тварину.

Варіант 30

1. Специфіка пізнього (римського) стоїцизму (представники — Сенека, Епіктет, Марк Аврелій та ін.).
2. Філософсько-релігійне вчення М. Лютера і Ж. Кальвіна.
3. *Тест*

Позиція, яку обстоюють суб'єктивні ідеалісти, полягає в такому:

- 1) світ є результатом діяльності людської свідомості;
- 2) світ є результатом діяльності божественного розуму;
- 3) світ складається з атомів і порожнечі;
- 4) світ є результатом трансформації вічно існуючої матерії;
- 5) основу світу становить духовний початок, що не залежить від людини.

Друга атестація

1. Буття як абсолютна передумова та гранична основа світогляду і філософії.
2. Загальна структура практичної діяльності.
3. Види практики.
4. Практика як основа і мета розвитку людського пізнання.
5. Світ як всеохоплююча реальність.
6. Матерія і рух.
7. Рух і саморух.
8. Класифікація форм руху.
9. Простір і час.
10. Знання як спосіб існування людської свідомості.
11. Свідомість і самосвідомість.
12. Проблема визначення меж людського пізнання і самопізнання.
13. Об'єктивна реальність і об'єкт пізнання.
14. Істина. Глобальні системи істини.
15. Критерії та ознаки розвитку.
16. Принципи діалектики.
17. Категорії діалектики.
18. Закони діалектики.
19. Філософські антиподи діалектики.
20. Методи і методика.

21. Методи і методології.
22. Загальні ознаки науки.
23. Природні передумови, матеріальні та духовні засади людського життя.
24. Потреби, інтереси та цілі людей як мотивації матеріального і духовного виробництва.
25. Соціальна структура суспільства.
26. Суспільна свідомість: будова, структура, рівні, форми.
27. Еволюційне, інволюційне і революційне в розвитку суспільства і людини.
28. Суспільство як система, здатна до самостійного розвитку.
29. Рушійні сили історичного розвитку.
30. Історична різноманітність і єдність типів суспільства.
31. Поняття культури, її види.
32. Культура і цивілізація.
33. Філософська концепція людини — основа наук про людину.
34. Самоцінність людського життя.
35. Ідея всесвітньої історії.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ (ІСПИТУ)

1. Повсякдення та філософське мислення.
2. Основні функції філософії.
3. Історичні зміни предмету філософії.
4. Основні методи філософії: метафізика і діалектика.
5. Специфіка філософії як форми світогляду.
6. Філософія та наука.
7. Структура філософського знання.
8. Основні історичні типи світогляду.
9. Особливості міфологічного світогляду.
10. Релігійний світогляд, його особливості.
11. Науковий світогляд, його специфіка.
12. Культурно-історичні передумови виникнення філософії.
13. Особливості світоглядних парадигм Сходу і Заходу.
14. Прафілософія Давньої Індії: “Веди” та “Упанішади”.
15. Основні ідеї давньоіндійської філософії.
16. Ортодоксальні школи індійської філософії.
17. Неортодоксальні школи індійської філософії.
18. Даосизм.

19. Етичне і соціальне вчення конфуціанства.
20. Характерні риси античної філософії.
21. Основні школи досократової античної філософії.
22. Філософське вчення Сократа.
23. Вчення Платона про ідеї.
24. Платонова концепція ідеальної держави.
25. Метафізика та логіка Арістотеля.
26. Вчення Арістотеля про державу.
27. Філософські напрями епохи еллінізму.
28. Характер, специфіка і основні ідеї філософії середньовіччя.
29. Основні етапи розвитку філософії середньовіччя.
30. Вчення А. Августіна.
31. Філософія Фоми Аквінського.
32. Загальна характеристика філософії епохи Відродження: антропоцентризм, пантеїзм, діалектика, натурфілософія, геліоцентризм і вчення про нескінченність Всесвіту.
33. Філософія часів Реформації.
34. Вчення утопічного соціалізму і комунізму епохи Відродження.
35. Проблема методу пізнання у філософії Ф. Бекона.
36. Раціоналізм Р. Декарта.
37. Емпіризм Дж. Локка.
38. Поняття субстанції у філософії Б. Спінози і Г. Лейбніца.
39. Агностицизм Д. Берклі та Д. Юма.
40. Французьке просвітництво і матеріалізм XVIII ст.
41. Характерні риси класичної німецької філософії.
42. Вчення І. Канта.
43. Філософська система Г. Гегеля, його діалектичний метод.
44. Антропологічний матеріалізм і гуманізм Л. Фейербаха.
45. Характерні риси діалектичного матеріалізму.
46. Вчення марксизму про суспільно-економічні формації, революцію і комунізм.
47. Філософські ідеї у творчості мислителів епохи Київської Русі.
48. Філософська культура України XV — середини XVII ст.
49. Головна філософська проблематика Києво-Могилянської академії.
50. Вихідні принципи філософської концепції Г. Сковороди.
51. Філософські ідеї представників Кирило-Мефодіївського товариства.
52. Київська релігійно-філософська школа.

53. “Філософія серця” П. Юркевича.
54. Філософія українських соціал-демократів.
55. “Конкордизм” В. Винниченка.
56. Розвиток української радянської філософії у ХХ ст.
57. Філософська спадщина мислителів української діаспори.
58. Основні етапи розвитку позитивізму.
59. “Філософія життя” (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон).
60. Філософія психоаналізу (фрейдизм і неофрейдизм).
61. Екзистенціальна філософія.
62. Феноменологія.
63. Герменевтика.
64. Релігійно-філософські напрями ХХ ст.
65. Світ як всеохоплююча реальність.
66. Сучасні філософські уявлення про простір і час.
67. Матерія і форми її існування.
68. Свідомість, підсвідоме, несвідоме, надсвідоме.
69. Знання як спосіб існування людської свідомості.
70. Рівні та форми пізнавальної діяльності.
71. Форми організації теоретичного знання.
72. Об’єкт і суб’єкт пізнавального процесу.
73. Методи емпіричного рівня наукових досліджень.
74. Методи теоретичного рівня.
75. Єдність логічного та історичного, абстрактного та конкретного у філософії.
76. Детермінізм та індетермінізм.
77. Істина та її критерії.
78. Філософська концепція людини.
79. Біологічні та соціальні фактори становлення людини.
80. Особа і суспільство: форми взаємодії.
81. Практика: типологія видів.
82. Суспільство як система об’єктивної реальності.
83. Структура суспільно-економічної формації (за К. Марксом).
84. Історичні форми спільності людей.
85. Економічна, політична і духовна сфери життя людей.
86. Соціальна структура та її елементи.
87. Держава та її форми.
88. Громадянське суспільство і правова держава.
89. Сучасні політичні ідеології.
90. Соціальні інститути.

91. Суспільна свідомість.
92. Цілі, потреби й інтереси людей.
93. Ідеалістичні, матеріалістичні та теологічні концепції історії людства.
94. Еволюція і революція як основні моделі розвитку.
95. Рушійні сили історичного розвитку.
96. Діалектика: етапи розвитку.
97. Закони і принципи діалектики.
98. Основні категорії діалектики.
99. Аксиологія як філософське вчення про цінності.
100. Культура і цивілізація.
101. Сучасна цивілізація: особливості та суперечності.
102. Переваги і загрози глобалізації.
103. Глобальні проблеми сучасності.
104. Людинотворча сутність культури.
105. Природа духовних і матеріальних цінностей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

І. Основна

1. *Алексеев В. П.* Философия: Учебник. — 2-е изд. — М., 1999.
2. *Від витоків до середини ХІХ століття: Короткий довідник з історії філософії / О. П. Архіпова та ін.* — 1997.
3. *Белова Т. Н.* Введение в философию: Учеб. пособие. — К., 1998.
4. *Історія філософії: Підручник / А. К. Бичко та ін.* — К., 2001.
5. *Філософія: Курс лекцій / І. В. Бичко та ін.* — 2-ге вид. — К., 1994.
6. *Філософія: Підручник / І. В. Бичко та ін.* — К., 2001.
7. *Философия: Учеб. пособие / Н. Ф. Бучил и др.* — М., 1998.
8. *Горак Г. І.* Філософія: Курс лекцій. — К., 1998.
9. *Філософія: Підручник / М. І. Горлач (ред.) та ін.* — Х., 2000.
10. *Філософія / Л. В. Губернський та ін.* — К., 2000.
11. *Гурина М.* Философия: Учеб. пособие. — М., 1998.
12. *Діденко В. Ф.* Філософія: проблеми, категорії, теорії. — К., 1996.
13. *Золотухина-Аболина Е. В.* Страна философия (книга для школьников и студентов). — Ростов н/Д., 1995.
14. *Крапивенский С. Э.* Общий курс философии. — Волгоград, 1999.

15. *Філософія: Учебник* / В. Н. Лавриненко (ред.). — 2-е изд. — М., 1998.
16. *Філософія: Учеб. пособие* / В. Ф. Лазарев и др. — Симферополь, 1999.
17. *Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки: Хрестоматія* / Упор.: В. В. Лях, В. С. Пузенок. — К., 1996.
18. *Філософія: Навч. посіб.* / І. Ф. Надольний (ред.). — К., 1997.
19. *Невлева И. М. Філософія: Учеб. пособие.* — М., 1998.
20. *Філософія: Посіб. для студ. вузів* / Є. М. Причепій та ін. — К., 2001.
21. *Радугин А. А. Філософія.* — 2-е изд. — М., 1997.
22. *Рассел Б. Історія західної філософії.* — К., 1995.
23. *Філософія: Учебник для студ. вузов* / И. Н. Смирнов и др. — 2-е изд. — М., 1998.
24. *Спиркин А. Г. Філософія: Учебник.* — М., 2000.
25. *Стратон Р. Коротка історія новітньої філософії: Від Декарта до Вітгенштейна.* — К., 1998.
26. *Таранов П. С. Антологія мудрости: 120 філософов: В 2 т.* — Симферополь, 1997.
27. *Таранов П. С. Многоликая філософія.* — Донецк, 1998.
28. *Філософія: Учеб. пособие для вузов* / Ю. А. Харин (ред.). — Минск, 1998.
29. *Щёкин Г. В. Социальная філософія истории (теория социального развития): Моногр.* — К., 1996.

II. Додаткова

1. *Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст): Підруч. для студ. вузів.* — К., 2000.
2. *Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій* / В. П. Андрущенко та ін. — 2-ге вид. — К., 1996.
3. *Аристотель. Соч.* — В 4 т. — М., 1975–1983.
4. *Бергсон А. Два источника морали и религии.* — М., 1994.
5. *Бердяев Н. А. О назначении человека.* — М., 1993.
6. *Бердяев Н. А. Філософія свободы. Смысл творчества.* — М., 1994.
7. *Беркли. Сочинения.* — М., 1978.
8. *Буржуазная философская антропология XX века.* — М., 1986.
9. *Вебер М. Избранное. Образ общества.* — М., 1994.

10. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. — К., 1994.
11. Вико Д. Основания новой науки об общей природе наций. — М.; К., 1994.
12. Виндельбанд В. Избранное. Дух истории. — М., 1995.
13. Витгенштейн Л. Философские работы. — Ч. 1. — М., 1994.
14. Гадамер Х.-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. — М., 1988.
15. Гегель Г. В. Ф. Философия истории. — СПб., 1993.
16. Гейзенга Й. Номо Iudens. — К., 1994.
17. Гердер И. Г. Идеи к философии истории человечества. — М., 1977.
18. Гумилев Л. Н. Этногенез и Биосфера Земли. — М., 1993.
19. Гусев В. I. Західна філософія Нового часу (XVII–XVIII ст.): Підручник. — К., 1997.
20. Декарт Р. Сочинения: В 2 т. — М., 1989–1994.
21. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. — М., 1998.
22. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии. — М., 1991.
23. Каліцький А. Марксизм і стрибок у царство свободи: історія комуністичної утопії. — К., 1999.
24. Камю А. Бунтующий человек. — М., 1990.
25. Кант И. Критика чистого разума. — Минск, 1998.
26. Кант И. Собрание сочинений: В 8 т. — М., 1994.
27. Крапивенский С. Э. Социальная философия. — 4-е изд. — М., 1998.
28. Локк Д. Сочинения: В 3 т. — М., 1985–1988.
29. Лосев А. Ф. Философия, мифология, культура. — М., 1991.
30. Марков Б. В. Философская антропология: очерки истории и теории. — СПб., 1997.
31. Маркс К. Економічно-філософські рукописи // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. — 2-ге вид. — Т. 3.
32. Мотрич Н. С. Социальная философия: Курс лекций. — К., 1998.
33. Несторенко В. Г. Вступ до філософії: онтологія людини. — К., 1995.
34. Ницше Ф. Сочинения: В 2 т. — М., 1990.
35. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. — К., 1996.

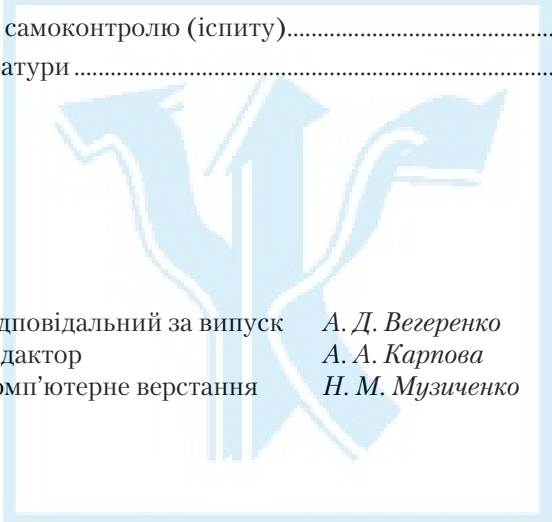
36. *Паскаль Б.* Мысли. — М., 1995.
37. *Платон.* Апология Сократа. — М., 1999.
38. *Платон.* Сочинения: В 4 т. — М., 1990–1994.
39. *Феномен нації: основа життєдіяльності* / Б. В. Попов (ред.). — М., 1998.
40. *Потпер К.* Відкрите суспільство та його вороги. Т. 1. У полоні платонівських чар. — К., 1994.
41. *Потпер К.* Відкрите суспільство та його вороги. Т. 2. Спалах пророчтва: Гегель, Маркс та послідовники. — К., 1994.
42. *Проблема человека в западной философии.* — М., 1988.
43. *Радхакришнан С.* Индийская философия: В 2 т. — М., 1993.
44. *Рассел Б.* Человеческое познание. Его сфера и границы. — К., 2001.
45. *Философия культуры.* — М., 1998.
46. *Сорокин П.* Человек, цивилизация, общество. — М., 1992.
47. *Тойнбі А. Дж.* Дослідження історії. — Т. 1, 2. — К., 1995.
48. *Чуешов В. И.* Введение в современную философию: Учеб. пособие. — Минск, 1997.
49. *Шпенглер О.* Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Т. 1, 2. — М., 1998.
50. *Ясперс К.* Всемирная история философии. Введение. — СПб., 2000.
51. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории. — М., 1991.
52. *Антология мировой философии:* В 4 т. — М., 1969.
53. *Читанка з історії філософії:* У 6 кн. / За ред. Г. К. Волинки. — 1991–1993.
54. *Мифология древнего мира.* — М., 1977.
55. *Асмус В. Ф.* Античная философия. — М., 1976.
56. *Чаньшев А. Н.* Курс лекций по древней философии. — М., 1981.
57. *Лукреций.* О природе вещей. — М., 1958.
58. *Августин А.* Исповедь. — М., 1991.
59. *Соколов В. В.* Средневековая философия. — М., 1979.
60. *Чаньшев А. Н.* Курс лекций по древней и средневековой философии. — М., 1991.
61. *Бруно Д.* Диалоги. — М., 1949.
62. *Бруно Д.* О героическом энтузиазме. — М., 1953.
63. *Горфункель А. Х.* Философия эпохи Возрождения. — М., 1980.
64. *Бэкон Ф.* Новый органон. Соч.: В 2 т. — М., 1972.

65. *Декарт Р.* Рассуждения о методе. Соч.: В 2 т. — М., 1989.
66. *Гоббс Т.* Левиафан. Избр. пр.: В 2 т. — М., 1989.
67. *Соколов В. В.* Европейская философия XV–XVII вв. — М., 1984.
68. *Кузнецов В. Н.* Французский материализм XVIII ст. — М., 1991.
69. *Фейербах Л.* Избр. филос. пр. — М., 1955.
70. *Гулыга А. В.* Немецкая философия. — М., 1968.
71. *Кузнецов В. Н.* Немецкая классическая философия. — М., 1968.
72. *Шопенгауэр А.* Афоризмы и максимы. — Л., 1991.
73. *Сартр Ж. П.* Стена. — М., 1991.
74. *Золотов А. Ф., Мельвиль Ю. К.* Буржуазная философия середины XIX — начала XX в. — М., 1988.
75. *Хрестоматія з історії української філософії.* — К., 1993.
76. *История философии в кратком изложении.* — М., 1991.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Філософія”	4
Плани семінарських занять.....	6
Питання для дискусії.....	19
Методика активізації процесу навчання.....	21
Методичне забезпечення контролю знань	23
Контрольні роботи до атестації.....	41
Питання для самоконтролю (іспиту).....	52
Список літератури	55

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *А. А. Карпова*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

МАУП

Зам. № ВКЦ-3105

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП